

BEZSTRESOWE zachowanie

Zdj. z archiwum autorki i Dominika Frej

DZIEKI PORADOM NASZEGO EKSPERTA DOWIEDZ SIĘ, JAK PRZEJAWIA SIĘ STRES U KONI, JAK MU ZAPOBIEGAĆ I JAK ZMNIJSZĄĆ JEGO NEGATYWNE SKUTKI.

NASZ EKSPERT LEK. WET. JOANNA ŁAPIŃSKA

Lekarz weterynarii, zoopsycholog, behawiorysta, zajmuje się terapią zaburzeń zachowania psów i kotów. Współpracuje z Akademię für Tiernaturheilkunde w Hamburgu w zakresie przygotowywania materiałów dydaktycznych dla studentów. Jest członkiem Międzynarodowego Stowarzyszenia Antrozologicznego ISAZ (The International Society for Anthrozoology).

ZRELAKSOWANY KOŃ:

- zamknięty pysk,
- dolna warga wysunięta przed górną,
- chrapy normalnej wielkości,
- rozluźnione uszy, ustawione na boki,
- górna powieka półokrągła,
- brak zmarszczek nad powieką,
- oko półprzymknięte, o kształcie migdałowatym

CZYM JEST STRES?

Wterminologii medycznej pod pojęciem stresu rozumie się zaburzenie równowagi organizmu spowodowane zewnętrznym lub wewnętrznym czynnikiem fizycznym lub psychologicznym, tzw. stresorem. Wskutek działania stresora dochodzi w organizmie do reakcji stresowej. Tak określa się wszystkie działania organizmu podejmowane w celu przywrócenia utraconej równowagi.

JAK ROZPOZNAĆ STRES?

O zadziałaniu stresora świadczą sygnały mowy ciała i zachowanie koni. Porównując zdjęcia zrelaksowanych i zestresowanych osobników, możemy łatwo rozpoznać oznaki stresu.

U zestresowanego zwierzęcia całe ciało jest spięte, usztywnione, ruch jest krótki, nieregularny.

Oznaką stresu jest także intensywne wypróżnianie się. Jest to mechanizm mający na celu pozbycie się nadmiernego obciążenia organizmu w czasie ucieczki przed zagrożeniem.

Aby ocenić oznaki stresu, należy brać pod uwagę cały obraz konia oraz kontekst sytuacji. Jeden sygnał, np. chwilowe położenie uszu do tyłu, niekoniecznie świadczy o występującym stresie.

UCIEKAM PRZED STRESEM

U koni najczęściej występującą reakcją na zagrożenie jest ucieczka. Możliwość

ucieczki przed bodźcem sprawia, że stres trwa krótko i zwierzę po chwili się uspokaja. W przypadku, gdy

koń nie może uciec, zaczyna wykazywać zachowania

zastępcze, np. grzebanie przednią kończyną, wiercenie się, rzućanie głową, zgrzytanie zębami. Na stres rumaki reagują również zastyganiem w bezruchu, ale ponieważ są zwierzętami z natury uciekającymi od zagrożenia,

zastyganie jest ostatecznością i występuje tylko wtedy, gdy nie ma możliwości zareagowania inaczej. Podobnie jest z walką. Koń decyduje się na nią, kiedy już nie ma wyboru.

Stres może mieć formę ostrą, gdy działanie stresora jest krótkotrwałe, a reakcja stresowa w odpowiedzi na ten bodziec jest gwałtowna i krótka. Ostro stres powoduje natychmiastową mobilizację organizmu, która umożliwia radzenie sobie z zagrożeniem, tzw. reakcja walki i ucieczki.

OPRÓCZ MOWY CIAŁA KONIE REAGUJĄ NA STRES TZW. ODPOWIEDZIĄ BEHAVIORALNĄ, CZYLI ZACHOWANIEM. WYRÓŻNIA SIĘ CZTERY RODZAJE REAKCJI:
- UCIECZKA,
- ZACHOWANIA ZASTĘPCZE,
- ZASTYGANIE W BEZRUCHU,
- WALKA.

PAMIĘTAJ!

PRZEWLEKŁY STRES MOŻE NEGATYWNIE WPŁYWAĆ NA ZDROWIE TWOJEGO KONIA, A TAKŻE NA JEGO ZDOLNOŚĆ UCZENIA SIĘ I KONCENTRACJĘ. POMÓŻ MU – POZWÓL MU REALIZOWAĆ SVOJE NATURALNE POTRZEBY!

OKO ZESTRESOWANEGO KONIA:

- górna powieka tworzy kąt prosty,
- zmarszczki nad powieką,
- widoczne białko oka

NA CZYM POLEGA STRES?

Wskutek zadziałania stresora z zakończeń nerwowych układu współczulnego zostaje uwolniona adrenalina i noradrenalina, które wpływając na poszczególne narządy organizmu zaangażowane w reakcję walki i ucieczki, mobilizują je do pracy na najwyższych obrotach.

Jeżeli stres jest krótkotrwały, czyli nie trwa dłużej niż minutę (do paru minut), to na tym reakcja stresowa się kończy i po zaprzestaniu działania stresora organizm wraca do równowagi.

W przypadku stresu, który trwa dłużej niż kilka minut, aktywowana jest kora nadnerczy, która zaczyna intensywnie produkować i wydzielać kortyzol oraz inne glikokortykosteroidy.

Adrenalina i noradrenalina szybko znikają z krwi po zakończeniu działania stresora, ale kortyzol pozostaje we krwi znacznie dłużej, nawet 2–6 dni. Jeżeli zwierzę doznaje stresu często lub przez długi czas, to następują kolejne wyrzuty kortyzolu do krwi, zanim uprzednio uwolniony, zostanie z niej usunięty, a to doprowadza do stanu stresu przewlekłego, czyli chronicznego, który jest bardzo niekorzystny dla organizmu.

NATURALNE POTRZEBY KONIA

- pasienie się minimum 14 godzin dziennie, dostęp do kory, gałęzi i liści drzew,
- swobodny ruch na wybiegu,
- zabawy z innymi końmi,
- prawidłowe warunki snu, w obecności innych osobników, z możliwością po-

OBJAWY STRESU U KONIA:

- otwarty pysk,
- górna warga wysunięta przed dolną,
- rozdęte chrapy,
- szeroko otwarte oko,
- górna powieka tworzy kąt prosty

żenia się na boku z wyciągniętymi kończynami, bo tylko w takiej pozycji koń śpi snem fazy REM.

W czasie realizacji wymienionych powyżej naturalnych zachowań najszybciej spada poziom kortyzolu we krwi. Konie poprzez te zachowania wyciszają się i odciążają stres. Dlatego zapewnienie możliwości ich realizacji jest podstawowym działaniem ograniczającym negatywne skutki stresu u koni.

STRES CHRONICZNY

Stres chroniczny oraz związany z nim podwyższony poziom kortyzolu jest bardzo niekorzystny dla organizmu i może spowodować problemy zdrowotne i zaburzenia zachowania u koni, takie jak:

- nawracające choroby, np. kolka, infekcje, alergię, wrzody przewodu pokarmowego,
- nawyki (tzw. stereotypy), np. lękanie, tkanie, moczenie siana w wodzie, zabawa językiem,
- zachowania agresywne,
- depresja,
- nadmierne reakcje, np. nieustanne płoszenie się,
- u osobników młodych stres chroniczny może spowodować zahamowanie wzrostu, a u osobników dojrzałych zahamować procesy reprodukcji.

Stres chroniczny znacząco obniża także zdolność uczenia się koni i motywację. A te czynniki bezpośrednio wpływają na efektywność treningu zwierząt.

Najważniejsze w redukcji negatywnych objawów stresu u koni jest unikanie wy-

OZNAKA STRESU:

- intensywne machanie ogonem

kiego poziomu kortyzolu we krwi i doprowadzenia do stanu stresu chronicznego. Podstawą jest obserwacja wierzchowca i prawidłowa ocena poziomu stresu. Należy przeanalizować, co stresuje konia, i ten czynnik wyeliminować lub ograniczyć. Jeżeli przykładowo zwierzę się bardzo zestresowało w czasie treningu, to powinno się zrobić przynajmniej dwudniową przerwę w treningach. W tym czasie trzeba zapewnić koniowi możliwość realizacji jego naturalnych potrzeb i zachowań, bo one najbardziej efektywnie obniżają poziom kortyzolu we krwi.

PRZYCZYNY STRESU CHRONICZNEGO

CODZIENNY NIEWŁAŚCIWY, STRESUJĄCY DLA KONIA TRENING

IZOLACJA SPOŁECZNA, CZYLI BRAK BEZPOŚREDNIEGO KONTAKTU Z INNYMI KOŃMI

CHOROBA

PRZEWLEKŁY BÓL, NP. KULAWIZNA, BÓLE KRĘGOSŁUPA

TZW. FRUSTRACJA CELÓW, CZYLI NIEMOŻNOŚĆ REALIZACJI NATURALNYCH POTRZEB

ZRELAKSOWANY KON:

- ogon zwisający swobodnie,
- między rzepem ogona a zadem jest lekki prześwit